

Waar een wil is, is een weg

Drie allochtone vrouwen over emancipatie

Er zijn veel projecten geweest om de participatie van allochtone vrouwen te stimuleren. Ook de nieuwe emancipatienota zet daar flink op in. Al deze aandacht onttrekt het zicht op de vrouwen die wél goed opgeleid zijn, wél economisch zelfstandig zijn en op volle kracht functioneren binnen de Nederlandse samenleving. Zij kunnen een belangrijke motor zijn, om de vrouwen in een kwetsbare positie te motiveren.



In NRC¹ pleitten Stine Jensen en Senay Özdemir ervoor om veel meer gebruik te maken van ervaringen van succesvolle vrouwen. Hoe hebben zij het glazen plafond doorbroken, het negatieve imago van zich afgeschud? Deze vrouwen zouden we moeten leren kennen, menen de auteurs, door netwerken, discussies en mentorschap, want vrouwen hebben behoefte aan rolmodellen uit de eigen groep.

In dit artikel een portret van drie Gelderse vrouwen die op hun eigen manier hebben gestreden om te zijn wie ze willen zijn, namelijk zichzelf. Ze varen hun eigen koers en hebben de ambitie anderen te helpen hetzelfde te doen. Daarom zijn zij alledrie lid geworden van het Platform Allochtone Vrouwen Gelderland. Vanuit het platform werken zij aan het opzetten en ondersteunen van lokale P-teams (zie kader, p. 29).

Voor alledrie is gelijkheid van kansen de kern van emancipatie: gelijke kansen in arbeid, in de politiek en thuis. Zij zien emancipatie als een doorlopend leerproces in een samenleving die steeds verandert. Het proces verloopt voor iedereen verschillend en heeft andere uitkomsten. Je kunt dus ook niet met een cijfertje aangeven hoe geëmancipeerd iemand is. Voor de een is economische zelfstandigheid het hoogste goed, terwijl voor de ander juist de nadruk op keuzevrijheid ligt. Wat betekent emancipatie voor deze

drie vrouwen? Welke obstakels hebben zij overwonnen en wat is het belang van emancipatie van mannen?

Bahar Ali

“Ik ben een echte feministe.” Met opgeheven hoofd en enige felheid geeft zij kracht aan haar woorden. Bahar Ali vluchtte in 1996 alleen uit Irak naar Nederland. In Irak is haar strijd begonnen tegen de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. “Tijdens de jaren 80, ik was toen ongeveer dertien jaar, hoorde ik vaak dat vrouwen weinig rechten hadden ten opzichte van de man. Veel dingen waren verboden voor vrouwen. Zo mochten zij bijvoorbeeld niet werken en hadden zij weinig bewegingsvrijheid. Ik hield mij bezig met de vraag waarom dit verboden was. Het voelde niet goed, de Irakese wereld klopte niet! Vrouwen horen niet ongelijk te zijn aan de man. Dit was het punt waarop ik iets wilde betekenen voor de vrouwen.” Gedreven door haar hunkering naar



kennis besloot Bahar veel boeken te gaan lezen. In deze periode stuitte zij op het boek van Nawal El Saadawi, een Egyptische schrijfster en feministe, dat belangrijk voor haar werd. Jaren later, tijdens haar eigen emancipatieproces, besefte Bahar wat de boodschap van het boek is: ‘Emancipatie is de sleutel tot jezelf. Ik ben de heerser over deze sleutel.’ In Irak sloot Bahar zich bij een aantal organisaties aan om een bijdrage te leveren aan positieverbetering van vrouwen. “In het begin was alles lastig. Activiteiten en bijeenkomsten moesten in het geheim worden georganiseerd.” Ondanks het gevaar voor sancties ging Bahar door met haar werk in Irak. Vanaf 1991 ontstond langzaam meer democratie en konden vrouwenorganisaties opgericht worden. Toch moet ze vanwege haar politieke werk vluchten. In Nederland zet Bahar haar emancipatorische werkzaamheden voort. Regelmatig geeft zij seminars over geweld tegen vrouwen en organiseert zij activiteiten voor vrouwenorganisaties. Ook is zij vertegenwoordigd in de Irakese vrouwenorganisatie waar zij werkt als vertaler en netwerkt met Arabische landen. Bahar is een van de eerste leden van het Platform Allochtone Vrouwen Gelderland. Haar rol wil ze nu uitbreiden als coördinator van het P-team in Arnhem. De ervaringen die ze vanaf haar jeugd

Voetnoot

¹ Senay Özdemir en Stine Jensen, Emancipatienota richt zich op de verkeerde groep. In: *NRC Handelsblad*, 8 oktober 2007.

heeft opgedaan en de kennis die ze zich heeft eigen gemaakt, geven haar genoeg inspiratie om kritisch na te blijven denken over zichzelf in haar positie als vrouw. Te blijven stilstaan bij de vraag wat ze zélf wil en niet wat anderen goed voor haar vinden. "Ik ben nu diegene die ik wil zijn, maar ik wil mezelf wel blijven ontwikkelen. Ik moet investeren in mezelf om voor anderen iets te kunnen betekenen. Ik wil anderen de boodschap meegeven dat emancipatie en gender belangrijk zijn. Dat je nadenkt over wat je zelf met je leven wilt en hoe je het wilt inrichten."

Op de vraag of haar emancipatieproces in Nederland werd erkend, antwoordt Bahar volmondig nee. "Het eerste contact met Nederland was een dichte deur. Gevoelsmatig ben je en blijf je voor Nederlanders een allochtoon. Men weet geëmanciperde allochtone vrouwen wel te vinden als hun kennis en ervaring met de doelgroep of de cultuur nodig is. Maar diezelfde allochtone vrouw krijgt niet gauw de kans om haar kennis in een betaalde baan in te zetten; dan mankeert er ineens iets aan haar opleiding of werkervaring".

Bahar vindt dat de overheid een belangrijke rol heeft als het gaat om het emancipatieproces van allochtone vrouwen. De overheid en beleidsmakers moeten de mensen en de organisaties die aan de basis staan ontmoeten. Beleid en praktijk hebben elkaar nodig.



Rokosh Garib

Rokosh Garib, weet wat ze wil en heeft dat ook bereikt. Net als Bahar vluchtte Rokosh in 1996 uit Irak, samen haar

man en drie kinderen.

Ook zij is een van de eerste leden van het Platform en coördineert het P-team in Doetinchem. Rokosch heeft een eigen bureau voor training en consultancy en werkt als docent Arabisch in Den Haag. Ze is actief in de politiek en levert als vrijwilliger een bijdrage aan emancipatorische activiteiten.

Waar haalt deze vrouw haar energie en inspiratie vandaan?

Rokosch: "Mijn missie is: 'Iedereen kan iets doen, iedereen heeft goede en sterke kanten. Benut deze positieve kwaliteiten, wees je er bewust van'. Het valt niet mee om je kwaliteiten te achterhalen. Het is strijd voeren. Maar als je deze fase hebt overwonnen, kun je aan het proces van erkenning beginnen. Ik ben bewust naar mezelf gaan zoeken: wie ben ik, wie wil ik zijn, wat kan ik, wat wil ik en wat zijn mijn dromen en mijn missie. Dit soort vragen vormen de sleutel van emancipatie, die tijd, zweet en tranen kost. Tijdens het zoeken naar antwoorden, had ik de neiging om mezelf kwijt te raken. Uiteindelijk heb ik mezelf gevonden door niet naar anderen te kijken, maar door echt naar mezelf te blijven kijken. Door goed te reflecteren. Dit proces heeft me gebracht tot de kern, mijzelf."

Rokosch laat zich leiden door de opvatting dat ieder mens uniek is en persoonlijke kwaliteiten in zich heeft. "In ieder persoon schuilt een leermeester. Door mijn leergierigheid zie ik punten bij anderen die mij verrijken en een bijdrage leveren aan mijn groei. Ik realiseer mij de meerwaarde die het heeft voor mij heeft, om mijn medemens te begrijpen en deze in hun groei bij te staan. Het is belangrijk dat je als rolmodel dient en je ervaring doorgeeft."

Ze heeft veel bewondering voor haar ouders. "Mijn moeder geeft veel aan anderen, zonder dat ze er iets voor terug verwacht. Ook van mijn vader heb ik veel geleerd", vertelt ze trots. "Mijn vader heeft zonder studie op zakelijk gebied veel bereikt. Zijn levensmotto is dat hij van iedereen kan leren." Rokosch is van mening dat

de Tweede Kamer de belangrijkste rol heeft als het gaat om emancipatie. Om goed en serieus beleid te kunnen voeren is het wél belangrijk dat de landelijke politici heel goed op de hoogte zijn van de ideeën en strategieën van hun collega's op lokaal niveau. Daar zit een hoop praktijkervaring.



Soraya Letterie

Rechttop zit ze in haar stoel, rekenend op jaren zelfdiscipline. Soraya Letterie komt oorspronkelijk uit Iran en studeerde in Libanon sociologie en maatschappelijk werk, voor ze in 1975 naar Nederland kwam. Tot twee jaar geleden heeft ze als trajectbegeleider van langdurig werklozen bij de gemeente Nijmegen gewerkt. Nu is ze gepensioneerd en werkt ze als vrijwilliger bij het Internationaal Vrouwencentrum in Nijmegen en is ze voorzitter van het Nijmeegse P-team.

Volgens Soraya is emancipatie de motor die het mogelijk maakt voor een maatschappij om te groeien, te kunnen veranderen en te verbeteren. Zij ziet emancipatie als een langdurig proces dat zich zowel binnenhuis als buitenshuis afspeelt. "Bewustwording van je genderrol en ontdekken dat je ontevreden bent met je leven en graag verandering ziet, is cruciaal voor emancipatie. Aanmoedigingen van anderen om stappen te ondernemen en rolmodellen zijn op dat moment belangrijk. Voor mij waren mijn moeder en zus belangrijk. Mijn moeder had een bontjassenatelier aan huis en mijn zus richtte haar eigen balletschool op in Teheran. Door hun voorbeeld was het voor mij vanzelfsprekend om te studeren en mijn eigen geld te gaan verdienen"

Soraya vindt dat het woord 'allochtoon' een obstakel vormt in de emancipatiestrijd. "Omdat de term met de geboorteplaats van mensen te maken heeft, is het voor buitenlanders niet mogelijk om van identiteit te veranderen en op een gegeven moment 'een Nederlander' te worden. Niet als je de taal goed kent, niet als je werk hebt, niet als je genaturaliseerd bent. Je bent en blijft een allochtoon; een woord dat inmiddels als een vloek gebruikt wordt en waardoor maatschappelijke veranderingen moeilijk gemaakt worden. Sinds de kruistocht van Bolkestein tegen allochtonen is de berichtgeving over allochtonen overwegend negatief. Mensen hebben het gevoel dat ze zich daartegen moeten verdedigen en een soort loyaliteit aan Nederland moeten bewijzen, ook degenen die actief en eigenlijk 'geaccepteerd' zijn. Die steeds agressievere discussie leidt de aandacht af van emancipatie; het gaat er alleen nog om wie gelijk heeft. Er gaat te veel aandacht uit naar mensen die zich niet verder willen ontwikkelen."

Soraya pleit ervoor om meer energie te steken in mensen die al de eerste stap richting emancipatie gezet hebben en hen de mogelijkheden te bieden om tot verdere ontwikkeling en groei te komen. Ze verwijst naar prinses Maxima die zei dat dé Nederlander niet bestaat. "Zo bestaat ook dé allochtone vrouw niet. Er zijn vrouwen die in hun geboorteland onderwijs gevolgd hebben, een betaalde baan hadden, een gezin grootgebracht hebben. Voor hen is een welwillende werkgever die bereid is om hun een kans te geven heel belangrijk. Maar er zijn ook vrouwen die uit een traditioneel gezin afkomstig zijn. In de ergste gevallen hebben ze nauwelijks een opleiding gehad, zijn ze soms vroeg uitgetrouwde, of nooit buitenshuis actief geweest. Om hun emancipatie te bevorderen kan de plaatselijke politiek van groot belang zijn, door het faciliteren van taalcursussen, opleidingen, kinderopvang en het creëren van mogelijkheden om werkervaring op te doen. De empowermenttraining *Naar een grotere wereld*, ontwikkeld door het

Sinds 2003 ondersteunt Enzovoort het Platform Allochtone Vrouwen Gelderland. Het is een netwerk voor vrouwen uit het middenkader, die een rolmodel willen zijn voor andere vrouwen. Het platform biedt de mogelijkheid kennis en ervaring uit te wisselen, knelpunten voor allochtone vrouwen te signaleren en deze onder de aandacht te brengen van de politiek en maatschappelijke organisaties. In 2006 heeft Enzovoort het initiatief genomen om op lokaal niveau Participatieteams op te richten en/of te ondersteunen. Deze P-teams zijn een rechtstreeks gevolg van de landelijke commissie PaVEM (ook wel bekend als de commissie Maxima). Naast PaVEM werd een landelijk P-team in het leven geroepen, van allochtone vrouwen die een voorbeeldfunctie vervullen. Het

IVC en Enzovoort is een uitstekende methode om mensen met allerlei problemen, variërend van taalproblemen tot psychische blokkades, over de streep te krijgen en te stimuleren in hun persoonlijke ontwikkeling."

Vrouwen emanciperen sneller dan mannen

Alliedrie de vrouwen zijn van mening dat het emancipatieproces niet af is. Er is nog geen evenwicht tussen mannen en vrouwen en tussen allochtone en autochtone mensen.

De emancipatie van de man wordt overigens net zo belangrijk gevonden als de emancipatie van de vrouw. Rokosh: "Als we geloven in de gelijkwaardigheid van de vrouw, moeten we ook onze aandacht richten op de man. Bahar voegt eraan toe: "Buitenlandse mannen hebben een lagere positie in de maatschappij dan Nederlandse mannen. Maar voor een aantal geldt dat hun vrouw hen voorbij is gestreefd door haar snelle emancipatieproces. Het gevolg kan zijn dat zij thuis hun zwakkere positie afreageren op hun vrouw en kind." De overheid vergroot volgens de drie vrouwen tot nu toe de kloof tussen allochtone vrouwen en mannen, door wel veel projecten

werk van de commissie PaVEM wordt voortgezet door stichting PaFemme. Een van de doelen is om op plaatselijk P-teams op te zetten.

Op 21 mei 2007 zijn de P-teams van Nijmegen en Doetinchem geïnstalleerd, in Arnhem, Tiel en Zevenaar is een P-team in oprichting.

De coördinatoren van deze teams zijn lid van het Platform Allochtone Vrouwen Gelderland. Door binnen het platform samen te werken, bundelen zij hun krachten om hun doelen te bereiken.

De visie van de platformleden is dat zelfontplooiing en maatschappelijke activering van allochtone vrouwen leidt tot meer welzijn, activering, welbevinden, welvaart, gezondheid en veiligheid binnen gezinnen.

op vrouwen te richten, maar de mannen over te slaan. Mannen hebben evengoed last van de beeldvorming en moeten ook zoeken hoe ze zich staande houden in een maatschappij waar andere normen en waarden gelden; projecten voor vrouwen en mannen zouden gelijk op moeten lopen. Ze zijn ook eensgezind als ze kijken naar verschillen met Nederlandse vrouwen. Gebrek aan zelfvertrouwen is een belangrijk knelpunt en weerhoudt allochtone vrouwen om de stap te zetten naar de arbeidsmarkt.

Daar komt bij dat sommige vrouwen hun kracht eerst moeten gebruiken voor de strijd met hun man om buitenshuis te mogen werken. Allochtone vrouwen hebben het in die zin moeilijker, dat zij een minderwaardigheidsgevoel moeten overwinnen, dat ze krijgen doordat ze zich niet geaccepteerd, niet erkend en soms gediscrimineerd voelen.

Er is nog een hoop te doen, maar waar een wil is is een weg en daar zijn deze vrouwen een prachtig voorbeeld van. ■

Interview en tekst Asha Dijkstra en Malika Elmouridi, beiden werkzaam bij Enzovoort.